

DICȚIONARUL GRAIURILOR DACOROMÂNE SUDICE
de Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit,
Teofil Teaha. Coordonator: Maria Marin. – București,
Editura Academiei Române. V. I: Literele A – C, 2009;
V. II: Literele D – O, 2010; V. III: Literele P – Z, 2011.

Abstract

The *Dictionary of Southern Dacoromanian Dialects*, Vol. I-III, Bucharest, 2009-2011, developed by a team of dialectologists (coordinator: Maria Marin) from „Iorgu Jordan-Al. Rosetti” Institute of Linguistics is knowingly prepared and well thought out. This dictionary recovers some lexical material that is very varied and rich. It is highlighted by the authors in an exemplary manner by the use of some procedures and techniques of processing dialect data supported by deep reflection on the studied dialects.

Keywords: language, dialectal area, isogloss.

Reprezentând graiurile din aria sudică a dacoromânei (Oltenia, Dobrogea, Muntenia), acest dicționar valorifică un imens material lexical, clar delimitat, excerptat din două surse dialectale ale Institutului de Lingvistică „Iorgu Jordan – Al. Rosetti” al Academiei Române:

1) arhiva constituită din răspunsurile la Chestionarul *Noului Atlas lingvistic român pe regiuni* pentru cele două atlase lingvistice (NALR-Olt. și ALRR-Munt. și Dobr.) și 2) arhiva constituită din texte dialectale înregistrate pe benzi de magnetofon, efectuate în perioada 1961-1975 în 328 de localități (puncte cartografice pentru cele două atlase regionale), cunoscută sub numele *Arhiva fonogramică a limbii române* (AFLR) și considerată un netăgăduit muzeu sonor al limbii române.

Materialul cuprins în dicționar însumează aproximativ 22 600 de cuvinte-titlu și variante și constă din lexeme, sensuri, locuțiuni, expresii, având astfel drept surse amintitele arhive documentare

(fișele și hărțile publicate sau aflate încă în manuscris).

Unitățile lexicale incluse în cele trei volume de dicționar se încadrează în următorii parametri:

Regionalisme atestate pentru aria sudică: *chelcăi* vb. (despre câini, lupi), „a schelălăi”, *sorică* „floarea-soarelui”, *tină* „noroi, mocirlă”, *miros* s.n. pl. *miroase* „mirodenie” (Cârnații iar băgăm usturoi, băgăm *miroase*, băgăm ardei);

Cuvinte din româna comună cu **sensuri regionale/dialectale**: *gogi* vb. tranz. și refl. „a se dezghioaca păstăile (pentru a scoate boabele)”, „a (se) curăța coaja verde de pe nuci” (Aia verde *să gogește* când a dat în pârg nuca), „a se desface, a se desprinde de pe oase carnea pusă la fier”, „a se curăța coaja de pe un copac, un lemn etc.”;

Cuvinte, locuțiuni (și sensuri) considerate, în raport cu limba comună, **învechite** sau **ieșite din uz**: *băltină* s.f., pl. *băltine* „loc, teren cu bălți, bălțit”, *ceteraș* s.m., pl. *ceterași* „lăutar”;

Cuvinte, sensuri, expresii **neatestate** (se presupune) până în prezent: *bejuică* s.f., pl. *bejuici* „sfoară la undiță”, *martonă* vb. tranz. „a defrișa”;

Neologisme (anemic, anemie, sevă) intrate în graiuri, uneori, într-o variantă deformată, considerate drept „elemente ale vorbirii populare **actuale**”: *studiu* s.n. „divan, studio, canapea”, *cumparativă* s.f. „magazin sătesc, cooperativă” (etimologie populară), cuvânt înregistrat și de noi, cu același sens, în unele graiuri din ținutul Herța;

Variante regionale care prezintă o evoluție fonetică accidentală: *barcoavă* s.f., pl. *barcoave* „nasture”, formă metatezată a lui *carbavă*, *linge* vb. impers. „a ninge” (Cf.: Vol. I, p. X-XII).

Concepția prezentei lucrări se deosebește deci de cea pe care se întemeiază dicționarul explicativ al unei limbi. Deosebirile se referă la diverse aspecte privind conținutul, modalitatea de abordare a materialului și cantitatea acestuia. Totodată, *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice* se diferențiază și de glosarele dialectale, alcătuite anterior, nu doar prin cantitatea de material inclus în cele trei volume, dar și prin o serie de modificări în legătură cu „informația furnizată pentru fiecare termen” și prin modalitatea de redactare (V. I, p. VIII).

În ceea ce privește structura articolelor din dicționar, în principiu, fiecare articol se compune din două părți: 1) cuvântul-titlu, indicațiile gramaticale, trimiterea la surse (ordinea surselor este: atlase, glosare, texte dialectale) și (deseori) la zonele din care provine termenul respectiv (trimiteri care se dau pentru fiecare sens în parte), definiția termenului (sensul este indicat fie printr-un sinonim literar, atunci când acesta acoperă semnificația cuvântului regional, fie printr-o definiție propriu-zisă), citate ilustrative redactate în varianta literarizată, menținându-se „fonetismul din grai” doar pentru termenul ilustrat, și

sinonime (heteronime); 2) variante fonetice și/sau morfologice ale unor cuvinte (se au în vedere schimbările de gen, de declinare la substantive etc.). Fiecare cuvânt se tratează într-un articol separat și în ordine alfabetică.

Cuvântul-titlu apare în formă literarizată, cu prezentarea formei de nominativ singular la substantiv și a celei de infinitiv la verb. Riscul refacerii unei forme inexistente a determinat uneori menținerea notației în transcrierea fonetică. Selectarea formei-titlu în cazul cuvintelor pluriforme s-a făcut după criteriul „apropierii de varianta etimologică” (Vol. I, p. XIV-XV).

Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice se înscrie între contribuțiile deosebit de importante ale dialectologilor din București. Într-adevăr, dicționarul surprinde o „secvență” din evoluția graiurilor limbii române cu multe particularități lexicale preponderent inovatoare ale ariei sudice.

Pentru viul grai este specifică, în genere, creativitatea spontană de elemente lexicale. Cuvântul ca semn, ca o comoară de imaginație și de gândire este creația cea mai profundă a vorbitorului. Atestând de asemenea numeroase elemente de limbă veche, forme arhaizante, dicționarul are menirea să individualizeze mai bine „fizionomia lexicală” a graiurilor din zona sudică.

În concluzie, *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice* este o lucrare științifică bine gândită, elaborată și executată în condiții tipografice excelente, care include un foarte bogat și interesant material pus în valoare în mod exemplar de către autori în urma folosirii unor procedee și tehnici subtile de prelucrare a datelor, sprijinite pe reflecția profundă asupra graiurilor studiate.

VASILE PAVEL
Institutul de Filologie
(Chișinău)